

***Magyar Regionális Tudományi Társaság XIV. Vándorgyűlése
„Kis- és középvárosok szerepe a területi fejlődésben”
Nagyvárad, 2016. szeptember 15–16.***

Globális értéktermelési hálózatok és útfüggőség: magyarországi kisvárosok a XXI. század gazdaságában

Az előadás a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

Molnár Ernő

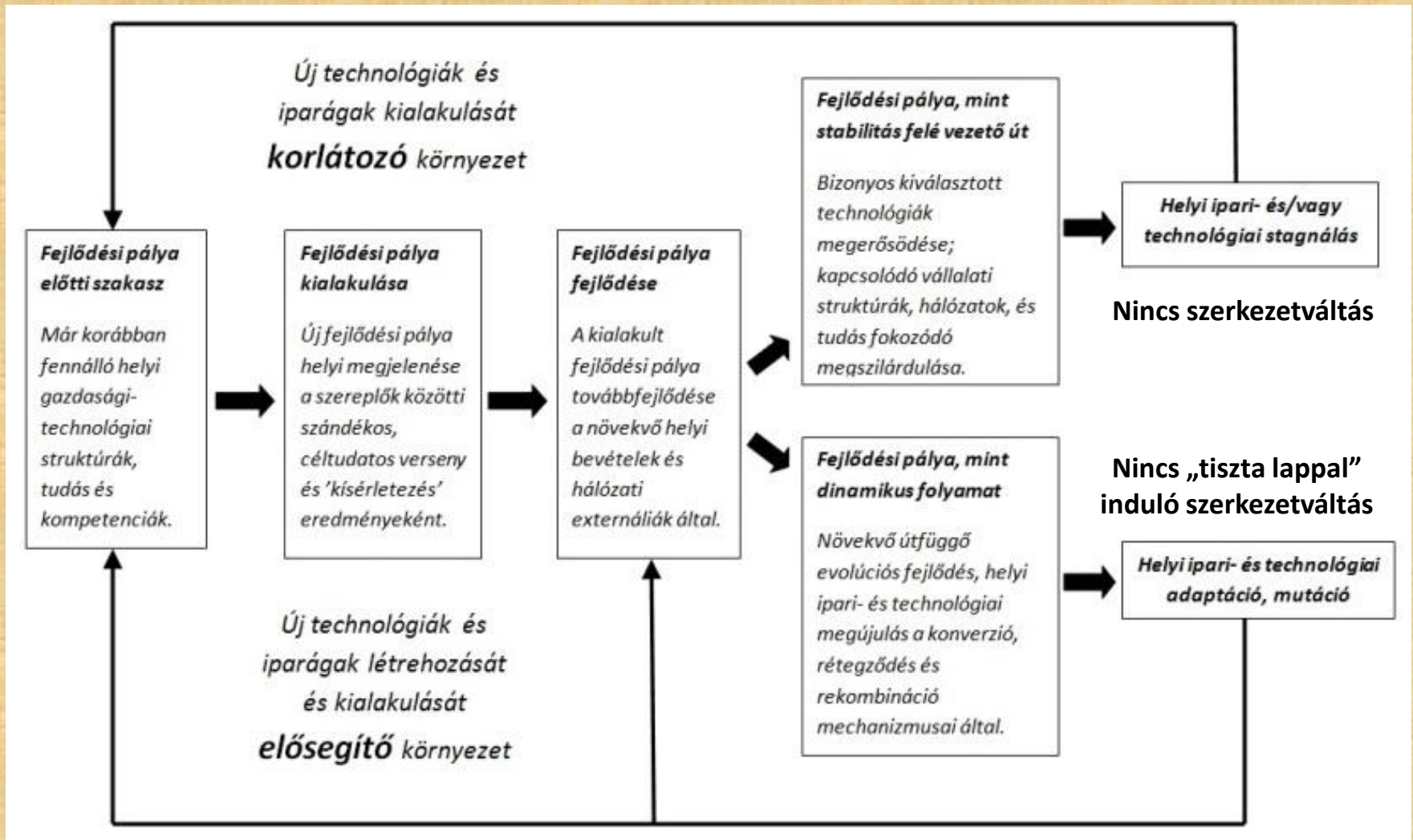
Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék

A GPN 2.0 alapgondolata

Firm-Specific Strategies and Organizational Outcomes In Global Production Networks					
Strategy as	Competitive Dynamics			Risks	GPN
Actor Practice	Cost-capability Ratio	Market Imperative	Financial Discipline		Structure as Organizational Outcomes
Intrafirm coordination (e.g., pharmaceuticals and retail)	Low	High	Low	High	Domestic expansion and/or foreign direct investment and mergers and acquisitions; high level of network integration
Interfirm control (e.g., automobiles and information technology services)	High	Low	High	Medium	Outsourcing but dependent integration of suppliers
Interfirm partnership (e.g., electronics and logistics)	High	High	High	High	Outsourcing, joint development with partners and platform leaders
Extrafirm bargaining (e.g., resources and agrofood)	Medium	High	High	High	Differentiated integration into global production systems

Hajtóerők / kockázatok, vállalati stratégiák, valamint a GPN szervezet összefüggései; forrás: Yeung – Coe 2015

Útfüggőség

**Az útfüggőség hagyományos és dinamikus modellje;
forrás: Martin 2009 nyomán, Molnár – Lengyel 2015**

Problémafelvetés

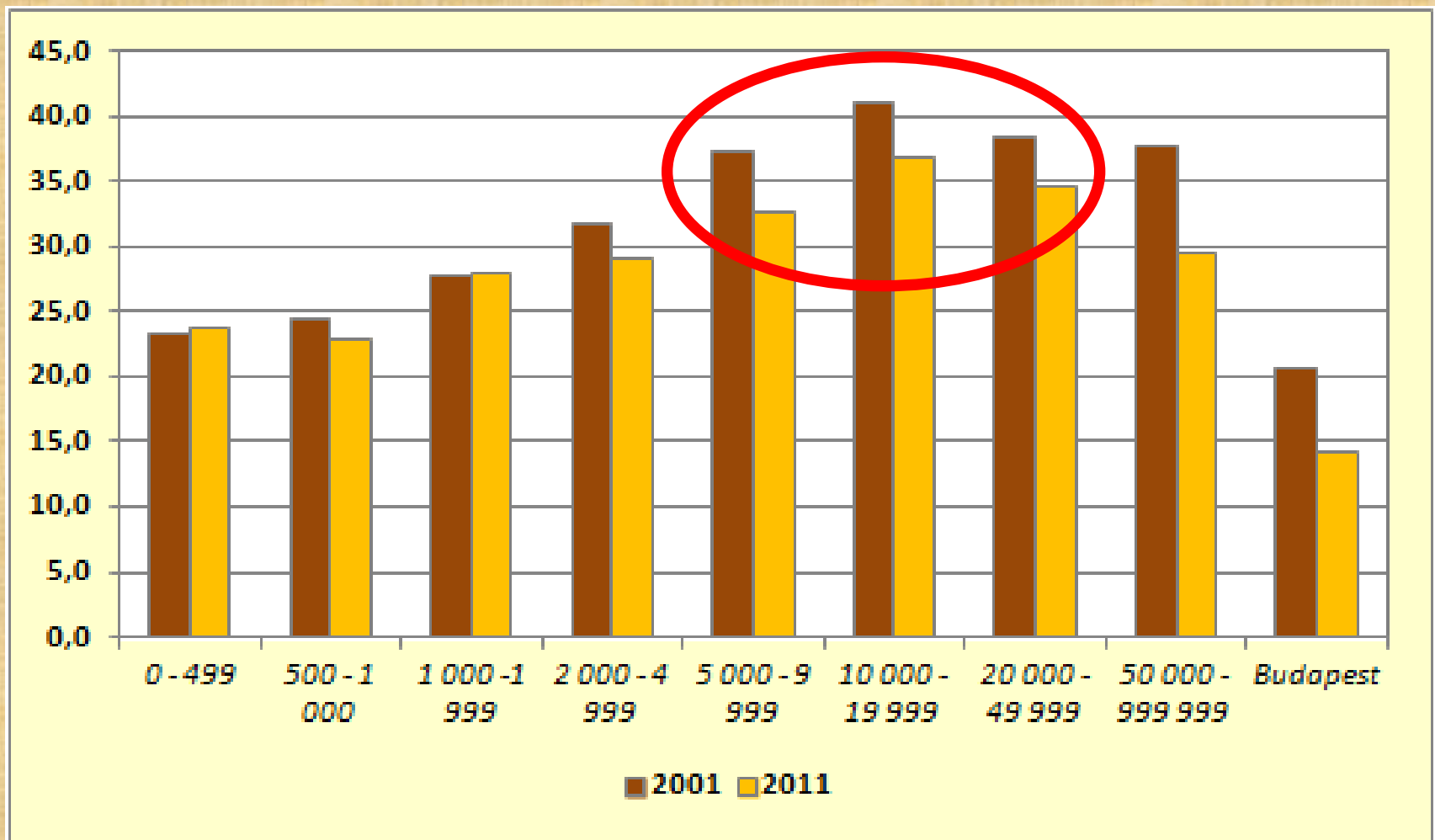
- Globalizálódó gazdaság térfolyamatai által leértékelt kis- és középvárosok: *hiányzó kritikus tömeg* (Lux G.);
- II. világháború után létrejött „kisvárosi kompromisszum” (vidék foglalkoztatója) *megkérdőjeleződése* (Pirisi G.);

Kiürülő (bizonyos) kisvárosok?

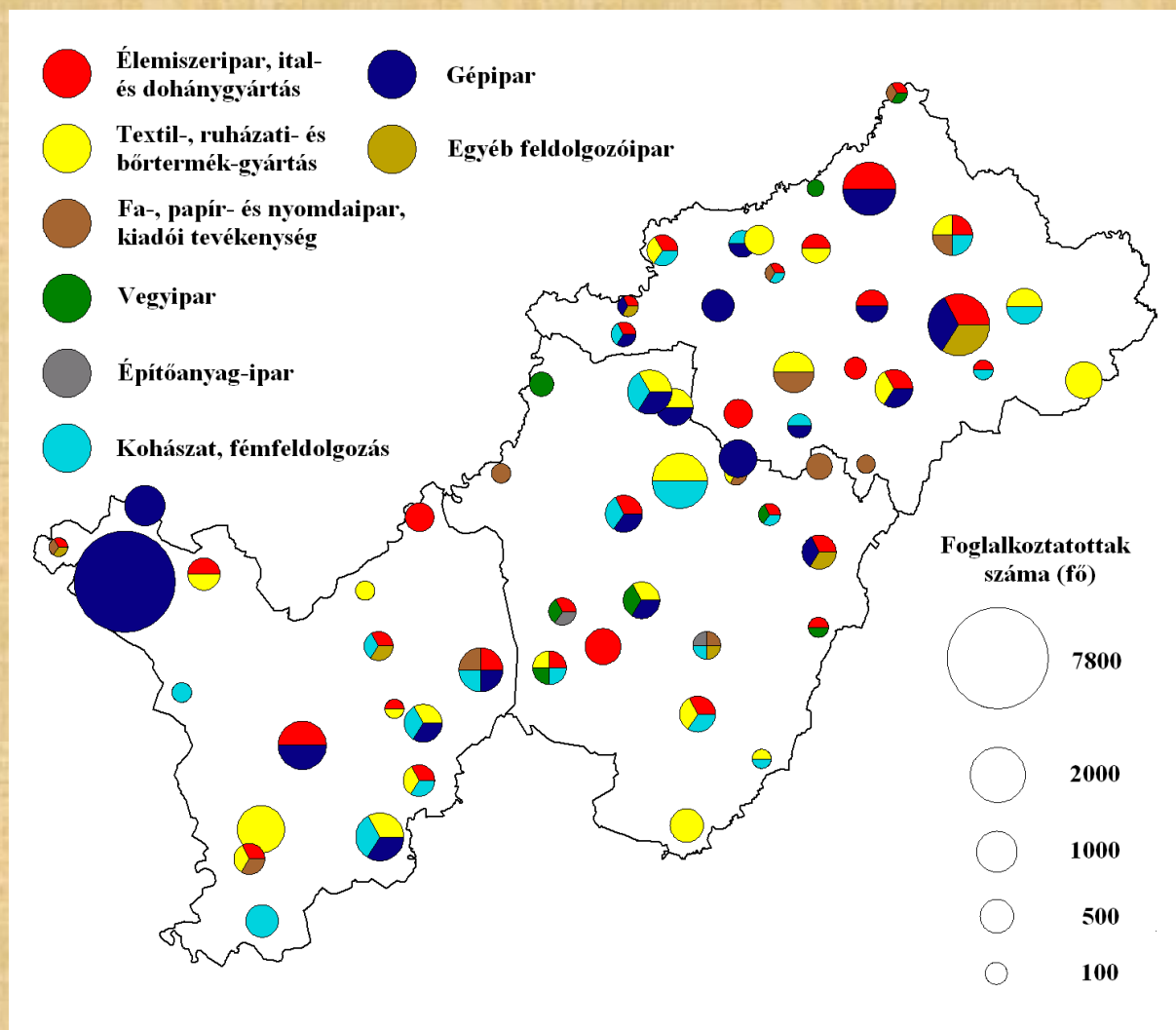
- *Globális értéktermelési hálózatokba* (KMT, beszállítók) többé-kevésbé integrálódott kisvárosi gazdaságok;
- *Rendszerváltás előtti időszak örökségének* kimutatható hatásai az elmúlt bő 25 év gazdasági átalakulásában;

Ipar és kisvárosok

***Helyben foglalkoztatottak nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása (%), a települések népességszám alapján kialakított kategóriái szerint;
forrás: KSH népszámlálások***

Ipar és kisvárosok

**Meghatározó feldolgozóipari ágak az észak-alföldi kisvárosokban (2006);
forrás: KSH Cég-Kód-Tár alapján**

Kérdések

1. Mit jelent pontosan, és milyen perspektívákat tartogat a *globális (ipari) értéktermelési hálózatokba* kapcsolódás a (magyarországi) kisvárosok számára?
 2. Mennyiben értelmezhető *útfüggő folyamatként* e globális hálózatokba integrálódás? Hogyan határozza meg a múlt öröksége a jövő fejlődési pályáit?
 3. Léteznek-e *kisváros-specifikus elemei* a globális értéktermelési hálózatokba integrálódás, valamint az útfüggő átalakulás problémaköreinek?
- *Alföldi kisvárosi vállalati esettanulmányokon* alapuló következtetések, továbbgondolásra váró felvetések...

1. Globális hálózatokba integrálódás

Hazai 1 – komplex gyártó	Hazai 2 – bér munkázó	Külföldi – bér munkázó
<i>Termékszerkezetet meghatározó különböző gépalkatrészek (beszállítói pozíció);</i>		
Ipari berendezésgyártók; Háztartási gépgyártók; Fűnyíró-, kerti- és barkácsgép gyártók; Építőipari állványgyártók; Elektromos kerékpárok és fitness gépek gyártói;	Ipari berendezésgyártók; Elektromos kerékpárok és fitness gépek gyártói;	Ipari berendezésgyártók; Háztartási gépgyártók; Elektronikai ipar; Autóipar – összeszerelés; Autóipar – elektronika; (Egyre bonyolultabb termékek gyártása...)
<i>Termékszerkezet-váltás eltérő körülményei;</i>		
Szocialista időszakból örökölt kapcsolatok (Lehel) továbbfejlődése a hazai partnert privatizáló külföldi cég stratégiája nyomán, lépegetés a TNC-n belül... helyi kapcsolatok!	Üzleti kapcsolatokra (Klöckner-Möller / Eaton Industries) kiszervezett vállalat, céget egymásnak kiajánló üzleti partnerek;	Üzleti kapcsolatok révén bekerült külföldi tulajdonos (RAFI) által hozott új megrendelések, anyacégnél bejáratott technológiák és termékek relokációja;

Forrás: saját szerkesztés

1. Globális hálózatokba integrálódás

- *Egyenlőtlen belső viszonyrendszerekkel jellemezhető, szerény jövedelemszerzési lehetőségeket kínáló, állandó alkalmazkodásra kényszerítő helyzet, földrajzi előnyökre építkezve Nyugat és Kelet között egyensúlyozás; feljebb lépés a kedvező költség-képesség arányok érdekében;*

vs.

- *Viszonylag jelentős volumenű, stabil megrendelések, elveszett hazai és keleti piacok legalább részleges pótlása, tömegesebb foglalkoztatás fenntartása;*

1980-as évekbeli csúcson 400-500 főt foglalkoztató cég három „leszármazottja” 2016-ban kb. 700 alkalmazottal;

2. Az integrálódás útfüggő jellege

Hazai 1 – komplex gyártó	Hazai 2 – bér munkázó	Külföldi – bér munkázó
<i>Technológiai háttér által meghatározott versenypozíciók: milyen megkeresésre tud ajánlatot tenni (minimum köv.), mennyire versenyképes az ajánlat... igen eltérő megkötöttségek;</i>		
1980-as évek örökölt technológiája, magyar cégtől átvett technológia, kisebb fejlesztések;	Indulás óta beszerezett, több esetben megrendelő által biztosított korszerűbb technológia;	Anyavállalat technológiája, elektronikai gyártás, „tisztá tér” technológia: egyértelmű feljebb lépés;
<i>Erősen korlátozott kisvárosi humán erőforrás-háttér, örökölt szaktudásra építkezés, minőségi munkaerőhiány, dinamikusabb központok elszívó hatása... de eltérő mozgástér;</i>		
Zsugorodó cég, 39 fő; Betanított munka, kevés szakmunka, kiöregedő vagy elpályázó alkalmazottak, 7-8 fő szakmai fejlesztés 10 éve;	Bővülő cég, 164 fő; Betanított munka (akár felsőfokú végzettséggel), szakmunka bizonyos területeken;	Erősen bővülő cég, 493 fő; Betanított munka, bővítés / feljebb lépés érdekében minőségi munkaerő, elektr. műszerészek helyi képzése, elszívó hatások mérséklése;

Forrás: saját szerkesztés

2. Az integrálódás útfüggő jellege

- *Szocialista időszak* különböző formában továbbélő, az utódok életét több ponton befolyásoló öröksége...
- Magasabb helyi hozzáadott érték (igényesebb termékszerkezet és technológia) felé lépés – „*feljebb lépés*” (GPN elmélet) vagy „*konverzió*” (útfüggőség) *eltérő lehetőségei*, KMT útfüggőséget mérséklő szerepe;
- Útfüggőség *alkalmazkodó képességet korlátozó* szerepe: globális értéktermelési hálózatokban *gyenge pozíció* (többnyire egyszerű termelő funkciók), tényező-vezérelt, főként relatíve alacsony költségekre építő fejlődési (?) modell *hosszabb távú fenntarthatatlansága*;

3. *Kisváros-specifikus elemek*

1. A KMT által kevésbé preferált (alföldi) kisvárosokban útfüggőséget megtörő *tőke / tudás kívülről történő becsatornázásának* (rekombináció) szűk lehetőségei;
2. A korlátozott / szűkülő *helyi erőforrások* és a *kívülről becsatornázott inputok* csekélyebb volumene nyomán, szereplők látványosabb *konverziójának* kisebb esélye;
3. A *kritikus tömeg alatti* kisvárosi gazdaságokban kisebb vállalati – technológiai változatosság, rugalmasabb szerkezetváltást segítő *rétegződés* szerényebb mértéke;

*Kevesebb hozadékkal járó és útfüggőbb GPN integráció?
Okozat és ok is a kisvárosi gazdasági pozíciók kapcsán...*

Felhasznált irodalom

1. Coe, Neil M. – Hess, Martin – Yeung, Henry Wai-chung – Dicken, Peter – Henderson, Jeffrey (2004): „Globalizing” regional development: a global production network perspective. Transactions of the Institute of British Geographers (4): 468-484
2. Gereffi, Gary – Humphrey, John – Sturgeon, Timothy (2005): The governance of global value chains. Review of International Political Economy (1): 78-104
3. Humphrey, John – Schmitz, Hubert (2002): How does insertion in global value chains affect upgrading in industrial clusters? Regional Studies (9): 1017-1027
4. Kaplinsky, Raphael (2004): Spreading the Gains from Globalization. What Can Be Learned from Value-Chain Analysis? Problems of Economic Transition (2): 74-115
5. Martin, Ron (2009): Rethinking Regional Path Dependence: Beyond Lock-in to Evolution. Papers in Evolutionary Economic Geography. Utrecht University.
6. Molnár Ernő – Lengyel István Máté (2015): Újraiparosodás és útfüggőség: gondolatok a magyarországi ipar területi dinamikája kapcsán. Tér és Társadalom, 4: 42-59
7. Martin, Ron – Sunley, Peter (2006): Path dependence and regional economic evolution. Journal of Economic Geography, 6. 395-437
8. Yeung, Henry Wai-chung – Coe, Neil M. (2015): Toward a Dynamic Theory of Global Production Networks. Economic Geography 91 (1): 29–58

Köszönöm a figyelmet!